

En toen ...

Trouw, 30 juli 2001

Oorlogsdichter

Koen Koch

Aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog werd eindelijk de wet bekrachtigd die aan Ierland *Home Rule*, een vergaande vorm van autonomie, zou toestaan. De Ierse kwestie had Groot-Brittannië op de rand van de burgeroorlog gebracht. In 1913, in het heetst van de politieke strijd, vormden zich twee krachtig bewapende milities, de *Irish Volunteer Force* die *Home Rule* verlangde en de *Ulster Volunteer Force* die zich daar juist heftig tegen verzette. Om aan het verzet van de protestanten in Ulster tegemoet te komen, werd dat deel van het eiland van *Home Rule* uitgesloten, een compromis dat tot op de dag van vandaag voor treurige problemen zorgt.

Door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog werd de invoering van *Home Rule* opgeschort. De *Ulster Volunteers* kozen er onder leiding van Henry Carson bijna vanzelfsprekend voor zich als vrijwilligers bij het Britse leger aan te melden. Zij vormden de 36ste divisie die er later op 1 juli 1916 bij Thiepval zo gruwelijk van langs zou krijgen.

Voor de Ierse nationalistten betekende het uitbreken van oorlog echter een

bitter dilemma. Moest men de Britse oorlogsspanning steunen, en de eis voor de invoering van *Home Rule* opschorten, of moest men volgens het oude nationalistische adagium 'England's difficulty is Ireland's opportunity' (Engelands probleem is Ierlands kans) afzijdig blijven? De gematigde Ierse nationalistten onder leiding van John Redmond kozen voor het eerste. Zij hoopten dat zij door hun loyale houding in

de oorlog na de oorlog hun rechten zouden verkrijgen. Redmonds broer, William, hield een bewogen toespraak tot de Ieren: „Ik zeg niet: ga - maar ik zeg u, oud en grijs als ik ben, kom met mij naar de oorlog”.

En verbazend veel Ieren gingen met hem mee. Onder hen was Francis Ledwidge, één van de indrukwekkendste dichters van de Great War. In tegenstelling tot de meeste Britse oorlogs-

... werd Francis Ledwidge de lucht ingeblazen

dichters had hij geen *public school*-achtergrond. Ledwidge, geboren in Slane op 19 augustus 1887, kwam uit een arm pachtersgezin. Hij werkte als boerenknecht, mijnwerker en vooral als stratenmaker. Als autodidact beproefde hij de dichtkunst waarbij hij vooral zijn liefde voor de natuur en het Ierse landschap tot uitdrukking bracht. Over zijn motieven om de oproep van William Redmond te volgen bestaat geen zekerheid. Ledwidge voelde zich immers meer dan tot de gematigde *Home Rulers* aangetrokken tot de radicale revolutionairen van Sinn Féin, de voorloper van de huidige IRA. Hij koos uiteindelijk toch voor het Britse leger omdat dat leger tussen 'ons en de vijand van onze hele beschaving stond'. Hij wilde later niet het verwijt te horen krijgen dat het Britse leger Ierland beschermd had terwijl de Ieren zelf thuis alleen maar resoluties hadden zitten aannemen. Maar misschien is Ledwiges keuze veel eenvoudiger en menselijker te verklaren.

Elly Vaughney, het meisje op wie hij verliefd was, verkoos een rijke boer te trouwen, precies een week voor Francis zich aanmeldde.

Zijn eerste kennismaking met de oorlog kwam bij de landingen op het schiereiland Gallipoli (het westen van Turkije), de bloedige mislukking die geheel voor de verantwoordelijkheid van de bedenker ervan, Winston Churchill, kwam. Van de 250 Royal Inniskilling Mu-

seliers met wie Ledwidge het strand van de baai van Suvla bestormde, bereikten op 6 augustus 1915 er slechts 76 het gestelde doel. Verteerd door heimwee naar het Ierse landschap en geteisterd door de ellende van de oorlog raakte Ledwidge volledig uitgeput. Maanden verbleef hij in het hospitaal, eerst in Saloniki, later in Cairo. Daar was zijn enige troost dat eindelijk zijn eerste bundel *Songs of the Fields* verscheen. Een legerarts die deze bundel bewonderde, zorgde tenslotte dat Ledwidge naar Engeland gerepatriëerd werd.

Tien dagen na zijn aankomst hoorde Ledwidge over de Paasopstand in Du-

Verteerd door heimwee naar het Ierse landschap

blin, waarbij zeshonderd Ierse nationalistten het opnamen tegen vijfduizend Britse soldaten, een kansloze onderneming. Het moet Ledwidge in trieste verwarring hebben gebracht. Onder de opstandelingen waren dichters als Padraig Pearse en Thomas McDonagh die hij in het Dublin van voor de oorlog als vrienden had leren kennen. Het leger waarin hij diende, had de opstand neergeslagen. Pearse en McDonagh werden be-

recht en geëxecuteerd in dezelfde kamerne waarin Ledwidge zijn recruitmentstijd doorbracht. Hoe groot moet zijn verdriet, zijn wanhoop en woede zijn geweest. Ter herdenking van Thomas McDonagh schreef hij het gelijknamige gedicht dat door ieder Iers kind nog steeds uit het hoofd wordt geleerd.

Ledwidge keerde te laat van verlof terug. Hij verklaarde rondweg dat als de Duitsers nu kwamen, hij geen vinger uit zou steken. Zij zouden welkom zijn. Hij kwam voor de krijgsraad en verloor zijn korporaalstreep. Maar aan het leger ontsnappen kon hij niet, eind 1916 vertrok hij weer naar het front.

Op 31 juli 1917, het begin van de Slag van Passchendaele (West-Vlaanderen), was Ledwidge ingedeeld bij een *working party* die direct achter de frontlijn bij Boesinge de wegen moest herstellen zodat snel versterkingen konden worden aangevoerd. 's Middags viel de regen met bakken uit de hemel. Verkleumd dronk hij met zijn makkers thee toen een verdwaalde Duitse granaat hen de lucht inblies. De stratenmaker die dichter wilde worden maar soldaat in het verkeerde leger werd, sneuvelde als stratenmaker. Ledwidge moet zijn dood voorvoeld hebben. Enige dagen voor 31 juli schreef hij het even prachtige als desolate *Soliliqui* waarin hij zijn leven overzag. Ooit ambieerde hij roem als dichter, maar hij werd soldaat. Te laat was het om over zijn verloren ambities

te treuren. Hem restte niets dan dankbaar te zijn voor 'A little grave that has no name, Whence honour turns in shame', voor een klein naamloos graf waarvan het eergevoel zich in schaamte afwendt. In sommige Britse standaardbundels van oorlogspoëzie werd Soliliqui opgenomen, maar dan zonder de vernietigende laatste regel. Daardoor veranderde de strekking van het gedicht totaal. Het werd in de nationalistische traditie van Rupert Brooke (If I should die, think only this of me: / That there's some corner of a foreign field / That is forever England - Mocht ik sterven, denk dat dit over mij: dat er ergens een hoek op een buitenlandse akker is die voor altijd Engels is) de verheerlijking van een soldatengraf. De Engelse strijd tegen de Ieren kende geen grenzen. Postuum werd hij alsnog ingelijfd bij het Britse jingosme.

Nabij Boesinge werd Francis Ledwidge geëerd met een monument waarop zijn Soliliqui in al zijn trieste schoonheid staat geschreven. Precies daar waar hij sneuvelde, op de kruising van de Poezelweg en de oude spoorweg, dat nu een toeristisch rijwielpad is. Op Artillery Wood Cemetery, niet ver daar vandaan, ligt hij begraven.

Gedichten van Ledwidge zijn als *Songs of Peace* op cd gezet, als uitgave van de Vredesconcerten Passendale, 1999-VP001 (MAP Records/VIA).